

भेरीगंगा नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
छिन्चु, सुर्खेत
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

स्थानीय राजपत्र

खण्ड: ०७

संख्या: ०२

मिति: २०८१/०७/०७ गते

भाग-२

भेरीगंगा नगरपालिका

भेरीगंगा नगरपालिकाको मानसिक स्वास्थ्य सहायता कोष सञ्चालन कार्यविधि २०८१.

कार्यपालिकाबाट पारित मिति: २०८१/०७/०५

प्रस्तावना: नेपालको संविधानले प्रत्येक व्यक्तिलाई सम्मानपूर्वक बाँच्नपाउने हकका साथै आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई मौलिकहकको रूपमा व्यवस्था गरी संवैधानिक मान्यता प्रदान गरेको छ। जनस्वास्थ्य ऐन २०७५ को दफा ३ को उपदफा ४ मा मानसिक रोग सम्बन्धी सेवालाई पनि आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सूचीमा राखी उक्त सेवाप्रत्येक नागरिकलाई निःशुल्क प्राप्त गर्ने हक हुनेछ भन्ने कुरा उल्लेख छ। मानसिक स्वास्थ्य समस्या भएका व्यक्तिलाई बाधेर राख्ने वा थुन्ने कार्यलाई अपराधका रूपमा पहिचान गरेको छ। जनस्वास्थ्य नियमावली २०७७ को अनुसूची १ र २ मा पनि मानसिक स्वास्थ्यलाई आधारभूत र आकस्मिक स्वास्थ्य सेवामा समावेश गर्दै संघ, प्रदेश र स्थानीयस्तरबाट उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरेको छ। नेपालको स्वास्थ्य नीति २०७६ ले मानसिक स्वास्थ्यको महत्वलाई आत्मसाथ गर्दै २५ विभिन्न उपशीर्षकका नीतिअन्तर्गत मानसिक स्वास्थ्यलाई समेटेको छ। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धि, २००६, अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार

सम्बन्धि ऐन २०७४ को दफा ३५ ले मानसिक वा मनोसामाजिक (साईको सोसियल) अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि तपशिल बमोजिमका थप सेवा, सुविधा उपलब्ध गर्ने गराउनेबारे उल्लेख गरेको छ। नेपाल सरकारले मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका ब्यक्तिलाई निज, निजका परिवारका सदस्य वा संरक्षकले छनौट गरेको सामुदायिक अस्पताल वा स्वास्थ्य केन्द्रमा राखी उपचार गराउने व्यवस्था मिलाउनेछ। नेपाल सरकारले मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका ब्यक्तिलाई आवश्यक पर्ने औषधि र मनोपरामर्श सेवा निःशुल्क उपलब्ध गराउने व्यवस्था छ। नेपाल सरकारले घर परिवारबाट उपेक्षित भएका मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका ब्यक्तिलाई उपचार गरी पुनर्स्थापना गर्न वा पारिवारिक पुनर्मिलन गराउने व्यवस्था गरेको र यस भेरीगंगा नगरपालिकाको स्वास्थ्य नीति २०७६ को रणनीति ३.४ मा बढ्दो नैरास्यता तथा मानसिक रोगलाई न्यूनीकरण गर्न प्राथमिक मानसिक स्वास्थ्य सेवालाई सबै तहका स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रवाह गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ साथै निश्चित स्थान र समयमा विशेषज्ञ मानसिक स्वास्थ्य सेवा शिविर Mental Health Clinic संचालन र रणनीति ३.५ मा मानसिक रोगीका लागि पुनर्स्थापना केन्द्रहरूसँग सहकार्य गरी त्यहाँसम्म पुऱ्याउने र उपचार गर्ने व्यवस्था गरिनेछ भनिएको छ। यी रणनीतिहरूलाई आधार मानेर भेरीगंगा नगर कार्यपालिकाको मिति २०८१।०७।०५को बैठकले यो कार्यविधि निर्माण गरी लागु गरीएको छ।

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्तनाम र प्रारम्भ :

- (१) यस कार्यविधिको नाम “मानसिक स्वास्थ्य सहायता कोष सञ्चालन कार्यविधि २०८१” रहेको छ।
- (२) यो कार्यविधि नगर कार्यपालिकाले निर्णय गरेको मिति देखि प्रारम्भ हुनेछ।

२. परिभाषा : विषयवा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

- (क) “नगरपालिका” भन्नाले भेरीगंगा नगरपालिका सम्भन्नुपर्दछ।
- (ख) “नगर प्रमुख” भन्नाले नगरपालिकाको प्रमुख सम्भन्नुपर्दछ।
- (ग) “नगरसभा” भन्नाले संविधानको धारा २२३ को उपधारा १ बमोजिमको नगरसभा सम्भन्नुपर्दछ।

- (घ) “पदाधिकारी” भन्नाले नगर प्रमुख, उपप्रमुख, वडा अध्यक्ष तथा कार्यपालिका सदस्यहरू सम्भन्नुपर्दछ।
- (ङ) “मानसिक स्वास्थ्य समस्या भएका व्यक्ति” भन्नाले देहायको अवस्थामा रहेका व्यक्ति सम्भन्नुपर्छ :-
- (१) मनोसामाजिक समस्या भएको
- (२) मानसिक स्वास्थ्य समस्या भएको
- (३) अपाङ्गता भएका वा त्यसको जोखिममा रहेका व्यक्ति
- (४) मनोसामाजिक तथा मानसिक स्वास्थ्य समस्या भएका बालबालिका तथा किशोर किशोरीहरू
- (५) मानसिक स्वास्थ्य समस्याभएका र मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति
- (६) मानसिक स्वास्थ्य समस्याको औषधि सेवन गरिरहेका व्यक्ति
- (७) मानसिक स्वास्थ्य समस्या र आर्थिक विपन्न भएका व्यक्ति
- (च) “समिति” भन्नाले मानसिक स्वास्थ्य सहायता कोष सञ्चालक समिति सम्भन्नुपर्छ।
- (छ) “सहायता कोष” भन्नाले मानसिक स्वास्थ्य सहायता कोष सञ्चालन सम्भन्नुपर्छ।

३. मानसिक स्वास्थ्य सहायता कोषको उद्देश्य :

- (१) अति आर्थिक विपन्न र मानसिक स्वास्थ्य समस्या भएका व्यक्तीहरूलाई स्वास्थ्य विमामा आवद्धता गराउने।
- (२) आपतकालिन अवस्थामा मानसिक स्वास्थ्यको विशिष्टकृत मानसिक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने।

४. कोषको स्थापना :

- (१) मनोसामाजिक तथा मानसिक स्वास्थ्य समस्या भएका बालबालिका तथा किशोर किशोरीहरू र मानसिक स्वास्थ्य समस्या भएका र मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका व्यक्तीहरूलाई तत्काल उद्धार, स्वास्थ्य विमा, स्वास्थ्योपचार र पुनर्स्थापना सहितको सहयोगका लागि नगरपालिकामा मानसिक स्वास्थ्य समस्या सहायता नामको एक कोष स्थापना गरिएको छ।
- (२) कोषमा देहायबमोजिमका रकमहरू रहनेछन् :-
- (क) नगरपालिकाबाट प्राप्त रकम

- (ख) संघ तथा प्रदेश सरकार एवं गैरसरकारी संघ संस्थावा व्यक्तिबाट प्राप्त रकम,
 (ग) स्थानीय सरकारले मानसिक स्वास्थ्यको क्षेत्रमा विनियोजन गर्ने बजेट मध्येको केही प्रतिशत रकम ।
 (घ) विदेशी सरकार, अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्थावा व्यक्तिबाट प्राप्त रकम,
 (ङ) अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त रकम,

५. कोषको उपयोग :

कोषको रकम देहायको कामका लागि उपयोग गरिनेछ :-

- (क) मानसिक स्वास्थ्य समस्यामा रहेका व्यक्तिलाई स्वास्थ्य विमामा जोड्ने ।
 (ख) मानसिक स्वास्थ्य समस्यामा रहेका व्यक्तिलाई स्वास्थ्योपचार गर्न तथा पुनर्स्थापना गर्न,
 (ग) मानसिक स्वास्थ्य समस्यामा रहेका व्यक्तिलाई विशिष्ट मानसिक स्वास्थ्य सेवा दिन,
 (घ) मानसिक स्वास्थ्य समस्या सहायता सञ्चालन समितिबाट स्वीकृत कार्यक्रम सञ्चालन गर्न,
 (ङ) मानसिक स्वास्थ्य सहायता सम्बन्धमा समितिले तोकेबमोजिमको समस्या न्यूनीकरणका कार्य गर्न र गराउन ।
 (च) मानसिक स्वास्थ्य समस्या र अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सहयोग गर्दा जोखिमताको अवस्थालाई आधार मानी सहयोग रकम निर्धारण गरिनेछ । जसमा निम्न कुरालाई मध्यनजर गरिनेछ ।
- स्वास्थ्यविमा : रु. ३,५००/- सम्मको सहयोग,
  - विशिष्टकृत मानसिक स्वास्थ्य सेवा: बढीमा रु. ५,०००/- (सम्मको सहयोग गर्न सकिनेछ ।

६. मानसिक स्वास्थ्य सहायता कोष सञ्चालनका लागि समिति गठन :

- (१) कोषको सञ्चालन, व्यवस्थापन तथा खर्च गर्ने काम समेतका लागि एक कोष सञ्चालक समिति रहनेछ ।
 (२) नगरपालिकामा देहायबमोजिम सहायता कोष सञ्चालक समितिको गठन हुनेछ :-

(क) नगर प्रमुख	- संयोजक
(ख) उपप्रमुख	- सदस्य
(ग) प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	- सदस्य
(घ) सामाजिक विकास समिति संयोजक	- सदस्य
(घ) शिक्षा शाखा प्रमुख	- सदस्य
(ङ) महिला तथा बालबालिका शाखा प्रमुख	- सदस्य
(च) संयोजकले तोकेको मानसिक स्वास्थ्यको क्षेत्रमा काम गर्ने कर्मचारी	- सदस्य
(छ) संयोजकले तोकेको मनोसामाजिक तथा मानसिक अपाङ्गता भएको व्यक्ती	- सदस्य
(ज) स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	- सदस्य सचिव

७. मानसिक स्वास्थ्य सहायता कोष सञ्चालक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिमहुनेछ :

- (क) मानसिक स्वास्थ्य समस्या र अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई स्वास्थ्य विमा, स्वास्थ्योपचार गर्ने, पुनर्स्थापना गर्ने,
 (ख) स्वीकृत कार्यक्रमका लागि कोष परिचालन गर्ने वा गराउने,
 (ग) मानसिक स्वास्थ्य समस्या र अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सहयोग स्वरुप दिइने रकमको मापदण्ड बनाई लागु गर्ने,
 (घ) समितिबाट गरिने कार्यक्रमको अनुगमन गर्ने वा गराउने,
 (ङ) कोष वृद्धिको लागि स्रोतको खोजी गर्ने ।
 (च) मानसिक स्वास्थ्य क्षेत्रमा काम गर्ने निकाय तथा संस्थासँग समन्वय गर्ने,

८. समितिको बैठक र निर्णय :

- (१) समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ ।
 (२) समितिको बैठक संयोजकले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।
 (३) समितिको बैठक बस्नुभन्दा कम्तीमा चौबीस घण्टा अगावै समितिका सदस्य-सचिवले बैठकमा छलफल हुने कार्यसूची सहितको सूचना सबै सदस्यहरूलाई दिनुपर्नेछ ।

- (४) समितिका दुई तिहाई सदस्यहरू उपस्थित भएमा समितिको बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।
- (५) समितिको बैठकको अध्यक्षता समितिका संयोजकले गर्नेछ, र निजको अनुपस्थितिमा समितिका उपस्थित सदस्यहरूले आफूमध्येबाट छानेको सदस्यले गर्नेछ ।
- (६) समितिको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ, र मत बराबर भएमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णायक मत दिनेछ ।
- (७) समितिको निर्णय समितिको सदस्य-सचिवले प्रमाणित गरी राख्नेछ ।
- (८) समितिको बैठक सम्बन्धि अन्य कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरेबमोजिम हुनेछ ।

९. खाताको सञ्चालन :

- (१) कोषको रकम पालिकाको विविध खातामा जम्मा गरी कोष सञ्चालन गरीनेछ ।

१०. कोषको लेखा र लेखापरीक्षण :

- (१) कोषको आय-व्ययको लेखा नेपाल सरकारले अपनाएको लेखा प्रणाली बमोजिम राखिनेछ ।
- (२) कोषको लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुनेछ ।

११. अभिलेख राख्ने :

समितिले आफूले गरेको काम कारवाहीहरूको अभिलेख दुरुस्त राख्नुपर्नेछ ।

अनुसूची १

सहायताका लागि आवश्यक कागजातहरू

- (१) सेवाग्राहीको निवेदन
- (२) वडा कार्यालयको सिफारिस
- (३) मानसिक स्वास्थ्य समस्या अवस्थाको पहिचान फारम
- (४) अपाङ्गता भएमा अपाङ्गता परिचयपत्र

आज्ञाले,
कृष्णप्रसाद पोख्रेल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत